ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

យុត្តាធិការរបស់តុលាការ ក្នុងបណ្តឹងបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម

លោក សឹម សុរិយ៉ា*

អត្ថបទនេះ ចាប់ផ្តើមពីការវិវឌ្ឍន៍ និងការដាក់មជ្ឈត្តការក្នុងបញ្ញត្តិច្បាប់ យុត្តាធិការជារួមរបស់តុលាការ ព្រមទាំងបង្ហាញបញ្ញត្តិ និងយុត្តិសាស្រ្តស្តីពី ការចាត់ការរបស់តុលាការ ករណីភាគីមិនបាន ឬបានដាក់បណ្តឹងបញ្ជូនរឿងទៅមជ្ឈត្តការ។

១. ការវិវឌ្ឍន៍និងការដាក់មជ្ឈត្តការក្នុងបញ្ញត្តិច្បាប់

ការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មតាមមជ្ឈត្តការមានន័យថា ភាគីព្រមព្រៀងដោះស្រាយក្នុងលក្ខណៈឯកជនរើស ដោយខ្លួនឯងនូវបុគ្គលម្នាក់ ឬច្រើននាក់មកធ្វើជាអាជ្ញាកណ្តាល ឬមជ្ឈតករ ហើយសន្យាគោរពតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់មជ្ឈត្តករ។ ពីមុនដំណើរការការនេះប្រព្រឹត្តដោយ មិនមានការការពារពីប្រព័ន្ធតុលាការតាមច្បាប់របស់រដ្ឋទេ តែក្រោយមកបណ្តារដ្ឋនានាបានបញ្ញត្តិឲ្យតុលាការមានយុត្តាធិការមួយចំនួនតែមានកម្រិតក្នុងបំណងការពារ ឆន្ទៈភាគីដែលបានព្រមព្រៀងធ្វើមជ្ឈត្តការផង ហើយរក្សាទុកនូវសមត្ថកិច្ចតុលាការមួយចំនួនស្របតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញផង។

មជ្ឈត្តការដោយលក្ខណៈស្វ័យភាពភាគីដូចខាងលើនេះ បានកើតមានរាប់ពាន់ឆ្នាំកន្លងមក ពីព្រោះបើភាគីមកតុលាការត្រូវប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ និងចំណាយច្រើន ហើយតុលាការមិនបានផ្តល់សេវាឆាប់រហ័ស និងខ្វះជំនាញពាណិជ្ជកម្ម តាមតម្រូវការជាក់ស្តែងរបស់

* លោកសឹម សុរិយ៉ា ពីខែវិច្ឆិកាឆ្នាំ២០១៧ដល់បច្ចុប្បន្ន មាននាទីជា អ្នកប្រឹក្សាការនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម និងជា Senior Associate នៃ ក្រុមហ៊ុន Meng & Associates។ មុននេះ គាត់ជាប្រធានក្រុមវិភាគការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃសាលាក្តីខ្មែរក្រហម ទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេសនៃក្រុមប្រឹក្សាអាជ្ញាកណ្តាល និងជានាយករងនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា។ នៅក្នុងវិស័យជម្លួត្តការពាណិជ្ជកម្ម គាត់បានទទួលចំណាត់ថ្នាក់ខ្ពស់បំផុតក្នុងចំណោមនិស្សិតសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្តនិងសេដ្ឋកិច្ច (សភនស) ដែលចូលរួមប្រកួតប្រជែងកម្មវិធីសវនាការតុលាការប្រឌិត Willem Vis Moot Court ឆ្នាំ២០១៦។ លោកនិងនិស្សិត៤នាក់ទៀតបានបន្តទៅប្រកួតក្នុងកម្មវិធីនេះនៅទីក្រុងហុងកុង។ អនុសារណៈរបស់ក្រុមនិស្សិត*សភនស* បានទទួល រង្វាន់កិត្តិយសHonorable Mention របស់ Eric Bergsten Award។ លោកទទួលបរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្រ្តឆ្នាំ២០១៧ពីសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត បរិញ្ញាប័ត្រអប់រំភាសាអង់គ្លេស ពីIFL នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញឆ្នាំ១៩៩៤ និង អនុបណ្ឌិតទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិពីសាកលវិទ្យាល័យយែលYale University ឆ្នាំ១៩៩៧ (អាហារូបករណ៍Fulbright និង Yale)។

ពាណិជ្ជករ។[1] ជាមួយគ្នានេះ ដោយសារតែស្វ័យភាពរបស់ភាគីក្នុងការរើសយកមជ្ឈត្តករ គឺបានមកពីការការព្រមព្រៀង និងការជឿជាក់របស់គេ ពាណិជ្ជករមិនរំពឹងថានឹងមានវិវាទច្រើនដែលដោះស្រាយមិនបាន ហើយត្រូវតវ៉ាមកដល់តុលាការនោះទេ។ តុលាការភាគច្រើនមិនមានយុត្តាធិការអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់របស់មជ្ឈត្តការទេ ហើយដាក់មជ្ឈត្តការឲ្យនៅក្រៅប្រព័ន្ធតុលា-ការតែម្តង រហូតមកនៅសតវត្សទី២០ ទើបមានចាប់ផ្តើមពីច្បាប់មជ្ឈត្តការសហព័ន្ធឆ្នាំ១៩២៥របស់សហរដ្ឋអាមេរិក បន្តបន្ទាប់នៅអឺរ៉ុប និងនៅអាស៊ី។[2] ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ក៏ដូចគ្នា។

នៅឆ្នាំ១៩៥៤ ព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជាបានត្រាស់បង្គាប់ *ព្រះរាជក្រមស្តីពីតាំងបទបញ្ញាអំពីទម្រង់ និងផលនៃកិច្ចសន្យាសម្រុះសម្រួលនឹងអនុញ្ញាតឲ្យមាន ខ សម្របក្នុងរឿងជំនួញ* ចែងពីកម្មវត្ថុដែលមិនអាចធ្វើកិច្ចសម្របបាន(២មាត្រា) ជនរាល់រូបអាចធ្វើសម្របនូវសិទ្ធិរបស់ខ្លួនបាន (មាត្រា៣) សមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការ (មាត្រា២១ដល់៣០)។ បានន័យថា តាំងពីឆ្នាំ១៩៥៤មក មានបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលអនុញ្ញាតឲ្យជនរាល់រូបអាចធ្វើសម្របនូវសិទ្ធិរបស់ខ្លួន ភាសាបច្ចុប្បន្នហៅថា កិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីក្នុងការធ្វើមជ្ឈត្តការដោយមិនចាំបាច់ដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនឆ្លងតាមតុលាការទេ លើកលែងតែយោងមាត្រា២ និងមាត្រា២១ដល់មាត្រា៣០ ក្នុងលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នានឹងច្បាប់ស្តីពី មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មឆ្នាំ២០០៦ដែលអ្នកនិពន្ធសង្ខេបទាំងស្រុងដាក់ក្នុងផ្នែកខាងក្រោម។ មាត្រាទាំងនេះ បានបញ្ញត្តិស្របទៅនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាមាត្រា១២៩ ថ្មី ដែលចែងថា *មានតែចៅក្រមទេដែលមានសិទ្ធិជម្រះក្តី។ ចៅក្រមត្រូវបំពេញភារកិច្ចនេះដោយគោរពច្បាប់យ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ និងឲ្យអស់ពីដួងចិត្ត និងសម្បជញ្ញៈរបស់ខ្លួន* ដោយសារ យោងបញ្ញត្តិទាំងនេះ ចៅក្រមនៅតែមានសិទ្ធិជម្រះក្តី ហើយយោងរដ្ឋធម្មនុញ្ញចៅក្រមក៏ត្រូវអនុវត្តតាមច្បាប់ដែរ ទន្ទឹមគ្នានោះមជ្ឈត្តករក៏អាចសម្រេចក្តីបានដែរ តាមកិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើមជ្ឈត្តការ។

ដើម្បីជាឯកសារពិគ្រោះឲ្យឃើញរូបភាពទាំងមូលនៃ យុត្តាធិការរបស់តុលាការក្នុងមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម ផ្នែកខាងក្រោមនេះ បានសង្ខេបតាមខ្លឹមសារដើមរបស់ច្បាប់ស្តីមជ្ឈត្ត-ការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មឆ្នាំ២០០៦។ ទោះជាយ៉ាងណា ការបកស្រាយទាំងឡាយ ត្រូវតែយោងអត្ថបទច្បាប់ដើមទាំងស្រុង។

---

[1] Austermiller, Steven. *ការដោះស្រាយទំនាស់ក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងប្រទេសកម្ពុជា.* American Bar Association, 2009. Printed in Cambodia, p. 138, para.1

[2] Id., p. 138-139

២. យុត្តាធិការរបស់តុលាការ ក្នុងការអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ យោងច្បាប់ស្តីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

ជាទូទៅតុលាការមិនត្រូវអន្តរាគមន៍ឡើយ លើកលែងតែមានលក្ខខណ្ឌដូចក្នុងមាត្រាខាងក្រោម។ បណ្តាប្រទេសដែលបានទទួលឥទ្ធិពល ឬមានច្បាប់ស្រដៀងគ្នា ឬចម្លងយកច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិបានប្រកាន់គោលការណ៍ដូចព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែរ ពោលគឺ តុលាការអន្តរាគមន៍ លុះត្រាមានវិការៈទាក់ទងនឹងនិតីភាពនេះ៖ សមត្ថភាព ឬសម្បទាភាគី អត្ថិភាព និងកម្មវត្ថុកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តការ នីតិវិធីនិងសមាសភាពវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម សិទ្ធិក្នុងការបង្ហាញករណីរបស់ភាគី ការជូនដំណឹងដល់ភាគី និងវិសមិតភាពជាមួយនយោបាយសាធារណៈ យោងមាត្រា៤៤ និង៤៦នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម។ ប្រព័ន្ធច្បាប់ណាក៏ដោយ សុទ្ធតែលើកទឹកចិត្តឲ្យមានភាពទៀងទាត់ ភាពទុកចិត្ត និងការយកចិត្តទុកដាក់របស់តុលាការថ្នាក់ក្រោម កុំឲ្យវិវាទមកគរចាល់នៅតុលាការថ្នាក់លើ ហេតុដូចនេះ ហើយបានជា ក្នុងការពិនិត្យវិការៈនេះ តុលាការថ្នាក់លើ កំណត់យកស្តង់ដារ ជាទូទៅមិនពិនិត្យឡើងវិញនូវតម្លៃនៃការសម្រេចរបស់តុលាការថ្នាក់ក្រោម ឬវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនោះទេ បានន័យថា មិនលូកដៃដោយសារតែតុលាការថ្នាក់ក្រោម ឬវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដែលយល់ឃើញខុសពីខ្លួននោះឡើយ លើកលែងតែមានកំហុសជាក់ស្តែងនៅនឹងមុខច្បាស់ក្រឡែតលើបញ្ហាច្បាប់ ឬភាគីទាំងពីរព្រមឧទ្ធរណ៍ ឬបញ្ហានោះមានសារៈសំខាន់ជាសាធារណៈ ហើយការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើឲ្យមានការសង្ស័យ។ ករណីលើកលែងនេះ មាននៅប្រព័ន្ធខមមិនឡ យ៉ាងហោចណាស់នៅអង់គ្លេសនិងអូស្ត្រាលីដែរ។[3]

ពាក់ព័ន្ធនឹងការអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការតាមមាត្រា៨ ករណីមានភាគីប្តឹងសុំបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ តុលាការមិនត្រឹមតែពិចារណាលើលក្ខណៈរបស់កិច្ចព្រមព្រៀង (សុពលភាពនៃកិច្ចព្រមព្រៀង ការប្រព្រឹត្តទៅ លទ្ធភាពដែលអាចយកមកអនុវត្តន៍បាន[4]តែប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងពិចារណាថា តើកម្មវត្ថុដែលប្តឹងចំពោះមុខតុលាការនោះ ស្ថិតក្នុងវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀងហើយស្របច្បាប់ឬយ៉ាងណា ព្រមទាំងគិតពីពេលកំណត់នៃការប្តឹងបញ្ជូននោះ

---

[3] ច្បាប់មជ្ឈត្តការអង់គ្លេសឆ្នាំ១៩៩៦ Section 69(1), 69(2), 69(3)។ សាលដីកាតុលាការជាន់ខ្ពស់អូស្ត្រាលី House v. The King (1936) 55 CLR 499។

[4] សម្រាប់អង្គហេតុឬកាលៈទេសៈផ្សេងៗដែលមិនបានបំពេញលក្ខណៈកិច្ចព្រមព្រៀងហើយដែលតុលាការមិនបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ សូមអានUNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៣៨ដល់៤៣

ផងដែរ[5] មិនមានយុត្តិសាស្ត្រដូចៗគ្នាទេ ចំពោះស្តង់ដា ឬទំហំដែលតុលាការត្រូវពិនិត្យលក្ខណៈកិច្ចព្រមព្រៀង តាមសំណើភាគីសុំបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការនោះ ពោលគឺមានលាយឡំទាំង ការបង្ហាញជាដំបូង[6] និងទាំងការពិនិត្យពិស្តារ ព្រមទាំងអាស្រ័យដោយប្រភេទបញ្ហាដែលភាគីម្ខាងទៀតលើកជំទាស់ការបញ្ជូននោះផងដែរ។[7]

មាត្រា៥ តុលាការមិនត្រូវអន្តរាគមន៍ឡើយ លើកលែងតែបានបញ្ញត្តិក្នុងច្បាប់នេះ។

មាត្រា៨(១) តុលាការ ត្រូវបញ្ជូនភាគីទៅខាងមជ្ឈត្តកម្ម ក្នុងករណីៈ

- កម្មវត្ថុដែលប្តឹងតុលាការ ជាកម្មវត្ថុស្ថិតក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម និង
- ភាគីម្ខាងបានប្តឹងមិនយឺតយ៉ាវជាងពេលខ្លួនបានដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានបឋមស្តីពីកម្មវត្ថុនៃវិវាទ និង
- កិច្ចព្រមព្រៀងនោះ មានសុពលភាព និងអាចដាក់ឲ្យអនុវត្តបាន។

មាត្រា៨(១) តុលាការ មិនត្រូវបញ្ជូនភាគីទៅខាងមជ្ឈត្តកម្មទេ បើខ្លួនសម្រេចថា លក្ខខណ្ឌណាមួយខាងលើ មិនបានបំពេញ។

មាត្រា៨(២) តុលាការ អាចបញ្ជូនបញ្ហាមួយទៅឲ្យអង្គមជ្ឈត្តកម្មពិនិត្យបាន ទោះជាបញ្ហានោះ បានកំពុងផ្អាកដោយអង្គមជ្ឈត្តកម្មក៏ដោយ ក្នុងករណីៈ

- មានបណ្តឹងពាក់ព័ន្ធនឹងកម្មវត្ថុនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម យោងមាត្រា៨ (១) និង
- ដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មនៅតែចាប់ផ្តើមឬបន្ត។

មាត្រា៩ តុលាការ អាចសម្រេចលើបណ្តឹងសុំវិធានការរក្សាការពារបណ្តោះអាសន្ន ហើយខ្លឹមសារនៃវិធានការរក្សាការពារនោះ មិនមានវិសមិតភាពជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មទេ ករណីភាគីបានប្តឹងដូចនេះមុនឬក្នុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម។

---

[5] UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៤៣កឋាខណ្ឌលេខ២៨

[6] ការបង្ហាញជាដំបូង មានន័យថា មិនបាច់ពិចារណាពិស្តារ ហើយបើតាមហេតុផលសត្យានុម័ត តើមនុស្សទីបី ដែលមានហេតុផល គិតថា មានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ នោះឬទេ។

[7] Margaret L. Moses, "The Principles and Practices of International Commercial Arbitration," New York: Cambridge University Press, 2012, pp. 87-95, 211-229។ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration, pp. 44-47

មាត្រា១៩ (៤)(៣)តុលាការអាចចាត់វិធានការចាំបាច់តាមសំណើភាគីណាមួយក្នុងការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ក្នុងករណី ភាគីឬមជ្ឈត្តករ រើសនិងបង្កើតអង្គមជ្ឈត្តរមិនស្របតាមខនៃកិច្ចព្រមព្រៀងភាគីនិងនីតិវិធីចែងក្នុងមាត្រា១៩(៤)(៣)

មាត្រា២១ តុលាការ អាចសម្រេចដោយបិទផ្លូវតវ៉ាបានលើ បណ្តឹងជិតចិត្តមជ្ឈត្តករករណីវិធីជំទាស់ដែលភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នា ឬវិធីនានាដែលមានយោងតាមមាត្រា២១ (២) មិនបានជោគជ័យ។

មាត្រា២២ តុលាការ អាចចាត់ការតាមសំណើរបស់ភាគី ហើយសេចក្តីសម្រេចនោះបិទផ្លូវតវ៉ា ចំពោះករណីមជ្ឈត្តករចប់អាណត្តិ ដោយមូលហេតុ និងនីតិវិធីណាមួយយោងតាមមាត្រា២១និង២២ ហើយភាគីមិនយល់ស្របចំពោះមូលហេតុទាំងនោះ ។

មាត្រា២៤(១) វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចលើយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ដោយផ្អែកលើទំហំនៃអំណាចដែលកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការបានផ្តល់ឲ្យ និងផ្អែកលើសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យា

មាត្រា២៤(៣) វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចសម្រេច ក្នុងនីតិវិធីមុនសវនាការ ឬក្នុងសេចក្តីបង្គាប់ចំពោះការតវ៉ាថា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមិនមានយុត្តាធិការ ឬកំពុងចាត់ការហួសពីទំហំនៃអំណាចរបស់ខ្លួនយោងនីតិវិធីមាត្រា២៤(២)។ ក្នុងករណីនីតិវិធីមុនសវនាការ បើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានសម្រេចថាខ្លួនមានយុត្តាធិការលើវិវាទនោះ ហើយមានភាគីណាមួយប្តឹងមកតុលាការ តុលាការត្រូវសម្រេចលើបណ្តឹងនោះថាវេទិកានោះមានយុត្តាធិការ ឬគ្មាន ហើយសេចក្តីសម្រេចនោះត្រូវបិទផ្លូវតវ៉ា។

មាត្រា៣៥ តុលាការ ក្នុងសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន តាមវិធានភស្តុតាងរបស់ខ្លួន អាចចាត់ការតាមសំណើដែលភាគីស្នើឲ្យជួយរកភស្តុតាង។

មាត្រា៤៤ សាលាឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូលអាចសម្រេចទាត់ចោលសេចក្តីបង្គាប់របស់វេទិការមជ្ឈត្តការតែក្នុងពីរករណីដូចខាងក្រោម:

ករណីទីមួយ ភាគីប្តឹង បានផ្តល់ភស្តុតាង ថា:

- មាត្រា៤៤(២)(ក)(១) ភាគីកិច្ចព្រមព្រៀងមានសម្បទាមិនគ្រប់គ្រាន់ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងមិនមានសុពលភាព យោងតាមច្បាប់ដែលភាគីបានជ្រើសរើសឲ្យគ្រប់គ្រងលើកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ឬបើភាគីមិនបានចែង យោងច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ
- មាត្រា៤៤(២)(ក)(២) ភាគីប្តឹងមិនត្រូវបានជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬពីដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ឬមិនបានបង្ហាញដោយ ប្រសិទ្ធិភាពនូវករណីរបស់គាត់ ឬ

- មាត្រា៤៤(២)(ក)(៣) សេចក្តីបង្គាប់ បានដោះស្រាយវិវាទដែលខទាំងឡាយរបស់កិច្ចព្រមព្រៀងមិនបានគិតដល់ ឬដែលនៅក្រៅវង្វង់ខទាំងនោះ ឬមានបញ្ចូលសេចក្តីសម្រេចលើកម្មវត្ថុ ដែលស្ថិតក្រៅវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀង ករណីសេចក្តីសម្រេចខ្លះលើកម្មវត្ថុដែលបានដាក់សម្រាប់មជ្ឈត្តកម្ម និងមិនបានដាក់អាចបំបែកចេញពីគ្នាបាន ត្រូវទាត់ចោលតែផ្នែកដែលមិនដាក់ប៉ុណ្ណោះ ឬ
- មាត្រា៤៤(២)(ក)(៤) សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម នីតិវិធីមជ្ឈត្តកម្មមិនបានអនុលោមតាមកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគី លើកលែងតែកិច្ចព្រមព្រៀងនោះផ្ទុយពីបញ្ញត្តិណាមួយនៃច្បាប់នេះដែលភាគីមិនអាចបដិសេធបាន ឬ គ្មានកិច្ចព្រៀងដូចនេះទេ មិនបានអនុលោមតាមច្បាប់នេះ ឬករណីទីពីរ សាលាឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូលសម្រេចថា៖
- មាត្រា៤៤(២)(ខ)(១) កម្មវត្ថុនៃវិវាទមិនអាចដោះស្រាយបាន តាមមជ្ឈត្តកម្មយោងច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ
- មាត្រា៤៤(២)(ខ) ការទទួលស្គាល់សេចក្តីបង្គាប់នោះ នឹងផ្ទុយជាមួយគោលនយោបាយសាធារណៈនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

មាត្រា៤៤ និងមាត្រា៤៤(៤) ភាគីអាចប្តឹងទាត់ចោលនូវសេចក្តីបង្គាប់របស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ហើយសាលាឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូល នៅពេលទទួលបណ្តឹងនោះ ករណីយល់ថាសមរម្យហើយភាគីមួយបានស្នើផ្អាក ត្រូវផ្អាកការនីតិវិធីទាត់ចោលនេះមួយរយៈតាមការកំណត់របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូលដើម្បីទុកឱកាសឲ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបន្តនីតិវិធី ឬចាត់វិធានការណ៍ណាដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថា នឹងលុបចោលនូវមូលដ្ឋានសម្រាប់ទាត់ចោល។

មាត្រា៤៥ បញ្ញត្តិឲ្យតុលាការមានសមត្ថកិច្ច ទទួលស្គាល់ និងអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់ដោយមិនគិតពីប្រទេសដែលធ្វើសេចក្តីបង្គាប់។

មាត្រា៤៦ សាលាឧទ្ធរណ៍ ដោយមិនគិតពីប្រទេសដែលធ្វើសេចក្តីបង្គាប់ អាចបដិសេធទទួលស្គាល់ឬអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់នោះ បានតែក្នុងពីរករណីដូចខាងក្រោម៖

- មាត្រា៤៦-១ (ក) ភាគីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងយោងមាត្រា៧ មានសម្បទាមិនគ្រប់គ្រាន់ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងនោះមិនមានសុពលភាព យោងច្បាប់ដែលភាគីបានជ្រើសរើសឲ្យគ្រប់គ្រងលើកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ឬបើភាគីមិនបានបញ្ជាក់ យោងតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ

- មាត្រា៤៦-១ (ខ) ភាគីប្តឹង មិនត្រូវបានជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬពីដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ឬមិនបានបង្ហាញដោយប្រសិទ្ធិភាពនូវករណីរបស់គាត់ ឬ
- មាត្រា ៤៦-១(គ) សេចក្តីបង្គាប់ បានដោះស្រាយវិវាទដែលខទាំងឡាយរបស់កិច្ចព្រមព្រៀងមិនបានគិតដល់ឬដែលនៅក្រៅវង្វង់ខទាំងនោះ ឬមានបញ្ចូលសេចក្តីសម្រេចលើកម្មវត្ថុដែលស្ថិតក្រៅវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀង ករណីសេចក្តីសម្រេចខ្លះលើកម្មវត្ថុដែលបានដាក់សម្រាប់មជ្ឈត្តកម្ម និងមិនបានដាក់ អាចបំបែកចេញពីគ្នាបានត្រូវទាត់ចោលតែផ្នែកដែលមិនដាក់ប៉ុណ្ណោះ ឬ
- មាត្រា ៤៦-១ (ឃ) សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬនីតិវិធីមជ្ឈត្តកម្ម មិនបានអនុលោមតាមកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគី ឬគ្មានកិច្ចព្រៀងដូចនេះទេ មិនបានអនុលោមតាមច្បាប់នៃដែនដីដែលមជ្ឈត្តកម្មនោះបានប្រព្រឹត្តទៅ ឬ
- មាត្រា ៤៦-១(ង) សេចក្តីបង្គាប់នោះ មិនទាន់ចូលជាធរមានចងកាតព្វកិច្ចចំពោះភាគីនៅក្នុងប្រទេស ឬតាមច្បាប់នៃប្រទេសដែលសេចក្តីបង្គាប់បានធ្វើឡើង ឬបានទាត់ចោល ឬផ្អាកដោយតុលាការក្នុងប្រទេសដែលសេចក្តីបង្គាប់បានធ្វើឡើង ឬ
- ករណីទីពីរ សាលាឧទ្ធរណ៍សម្រេចថា៖
    - មាត្រា ៤៦-២ (ក) កម្មវត្ថុនៃវិវាទ មិនអាចដោះស្រាយបានតាមមជ្ឈត្តកម្មយោងច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឬ
    - មាត្រា ៤៦-២ (ខ) ការទទួលស្គាល់សេចក្តីបង្គាប់នោះ នឹងផ្ទុយជាមួយគោលនយោបាយសាធារណៈនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

មាត្រា៤៦ ករណីមានបណ្តឹងទាត់ចោល ឬផ្អាកសេចក្តីបង្គាប់ បានដាក់នៅតុលាការដូចយោងក្នុងកឋាខណ្ឌ៤៦-១ (ង) តុលាការដែលទទួលបណ្តឹងសុំទទួលស្គាល់ ឬអនុវត្តអាចបើខ្លួនយល់ថាត្រឹមត្រូវផ្អាកសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ហើយអាចតាមបណ្តឹងរបស់ភាគីសុំទទួលស្គាល់សេចក្តីបង្គាប់ចេញបញ្ជាឲ្យភាគីនោះផ្តល់នូវកិច្ចធានាសមរម្យ។

៣. បញ្ហាទាក់ទងនឹងការចាត់ការរបស់តុលាការ ក្នុងករណីគ្មានបណ្តឹងសុំឲ្យតុលាការបញ្ជូនវិវាទត្រឡប់ទៅមជ្ឈត្តការ ឬមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ

ប្រវត្តិបញ្ហា សមត្ថកិច្ចតុលាការ និង ការសម្របសិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋមកទទួលយកមជ្ឈត្តការ

ដោយសារប្រវត្តិមជ្ឈត្តការបានវិវត្តន៍ ពីដំណាក់កាលមិនមានច្បាប់ចែងច្បាស់លាស់ដូចតុលាការមកជាមានច្បាប់បញ្ញត្តិ ហើយមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មក៏នៅក្មេងខ្ចីនៅឡើយនៅ

កម្ពុជា នាំឲ្យសារធារណជនមានទំនោរគិតថា តុលាការច្រើនតែរំលោភ ឬចាត់ការហួសពីតួនាទីរបស់ខ្លួនមកលើមជ្ឈត្តការ ខណៈដែលកិច្ចនោះ តាមពិតត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់ បើពិនិត្យមើលច្បាប់ឲ្យបានច្បាស់លាស់។ ជាឧទាហរណ៍ នៅសិក្ខាសាលាអន្តរជាតិ នៅសាកលវិទ្យាល័យគ្រប់គ្រងឆ្នាំ២០១៦ អ្នកចូលរួមម្នាក់បានសួរទៅវាគ្មិនថាតើ ហេតុអ្វីបានជាតុលាការនៅតែបន្តកិច្ចនីតិវិធីទៀតនៅពេលបានឃើញរួចហើយថា មានកិច្ចសន្យារវាងភាគីថានឹងដោះស្រាយវិវាទតាមនៅមជ្ឈត្តការ។[8] ចម្លើយឆ្លើយថា មកពីភាគីមិនមានភាគីណាមួយបានប្តឹងឲ្យតុលាការបញ្ជូនវិវាទទៅដោះស្រាយនៅមជ្ឈត្តការវិញ។ ទោះជាការបកស្រាយត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ តែនៅពេលនោះ អ្នកចូលរួមហាក់ដូចមិនអស់ចិត្តថា តុលាការពិតជាបានយល់ច្បាស់ពីមជ្ឈត្តការ។

ស្រដៀងនឹងអ្នកចូលរួមនោះដែរ ក្រុមហ៊ុនអន្តរជាតិវិស័យច្បាប់ដ៏ធំមួយ ឈ្មោះ ន័រតុនរ៉ូស ហ្វុលប្រៃថ៍ (Norton Rose Fulbright) នៅឆ្នាំ២០១៣ បានចុះផ្សាយនាំអត្ថបទ ថា ពេលនោះមិនអាចនិយាយបានទេថា សញ្ញាណមជ្ឈត្តិការតាមរបៀបឯកជន មានការគាំទ្រយ៉ាងទូលំទូលាយពីប្រព័ន្ធតុលាការនៅកម្ពុជានោះទេ។ អ្នកនិពន្ធអត្ថបទនោះ យល់ថា "មួយថ្ងៃក្រោយពីបានរៀបចំពិធីសម្ពោធជាផ្លូវការនៃ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការជាតិនៃកម្ពុជាមានតុលាការខេត្តមួយ បានបដិសេធសំណើភាគីស្នើសុំផ្អាកនីតិវិធីតុលាការដើម្បីគាំទ្រដំណើរការមជ្ឈត្តការ ទោះបីជាមានកិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើមជ្ឈត្តការហើយចងកាតព្វកិច្ចក៏ដោយ"។ ទោះជា កាលនោះការយល់ដឹងនៅមានភាពចម្រូងចម្រាស អំពីសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទដែលបាន ខ មជ្ឈត្តការ ក៏ដោយ ក៏មិនប្រាកដជាបង្ហាញថា តុលាការបានចាត់ការស្របច្បាប់នោះ ដែរ។[9] មកដល់បច្ចុប្បន្ន ឆ្នាំ២០១៨ មាននិស្សិត និងមជ្ឈត្តករ បានទទួលការសិក្សាច្រើនជាងមុនឆ្ងាយ ហើយចំនួនសំណុំរឿងមជ្ឈត្តការក៏កើនដល់ចំនួន១០ហើយ។ ចំពោះការលើកឡើងរបស់អ្នកនិពន្ធអត្ថបទខាងលើថា តុលា-ការបានបដិសេធសំណើភាគីស្នើសុំបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការនោះ តាមពិតក៏មានបញ្ញត្តិ និងយុត្តិសាស្ត្រគាំទ្រកិច្ចនោះដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ហាគឺត្រូវឆ្លើយនឹងសំណួរដូចខាងក្រោមៈ

---

[8] ខ្ញុំបានចូលរួមផ្ទាល់ ក្នុងសិក្ខាសាលានេះ នៅភ្នំពេញ។ *សិក្ខាសាលាលើកទី៤សម្រាប់និស្សិតកម្ពុជា កូរ៉េ និង អាមេរិក ស្តីអំពីច្បាប់និងការអភិវឌ្ឍន៍* នៅថ្ងៃទី៤ដល់៥ ខែមករាឆ្នាំ២០១៦ រៀបចំដោយ សាកលវិទ្យាល័យជាតិគ្រប់គ្រងនិង សាលាច្បាប់អន្តរជាតិនៃ សាកលវិទ្យាល័យ ហានដុង ។

[9] ពីព្រោះក្នុងឆ្នាំ២០១៥ ខ្ញុំបានសួរសាស្ត្រាចារច្បាប់ម្នាក់អំពីទំនាក់ទំនងរវាងតួនាទីមជ្ឈត្តករខាងវិស័យការងារ (អាជ្ញាកណ្តាល) និងតុលាការហើយគាត់បានលើកឡើងនូវបញ្ញត្តិមួយថា មានតែតុលាការទេ ទើបអាចជម្រះក្តីយោងតាមវដ្តធម្មនុញ្ញ ព្រមទាំងបានសម្គាល់ថា មជ្ឈត្តករមិនជំនាញផ្នែកភស្តុតាងឧទាហរណ៍ផ្នែកកុសលវិច័យជាដើម។ អ្នកចូលរួមម្នាក់ បានសំអាងលើបញ្ញត្តិដូចគ្នានេះដែរ នៅក្នុងការជជែកពិភាក្សាគ្នាយ៉ាងច្រើនលើប្រធានបទនេះ នៅឯសិក្ខាសាលាថ្នាក់ជាតិស្តីអំពីទំនាក់ទំនងវិជ្ជាជីវៈ កាលពីថ្ងៃទី២៧-២៨ខែកុម្ភៈឆ្នាំ២០១៧ ពាក់ព័ន្ធនឹងកម្មវត្ថុ លក្ខខណ្ឌ និងនីតិវិធី ដែលភាគីវិវាទអាចឧទ្ធរណ៍ទៅតុលាការ ។

បញ្ហា:

តើការដែលតុលាការចាត់ការដោះស្រាយវិវាទ ដោយខ្លួនផ្ទាល់មិនបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ (ជាកិច្ចត្រឹមត្រូវ ស្របច្បាប់ទេ) ក្នុងករណីនៅសិក្ខាសាលាដែលមានករណីអង្គហេតុទាំងពីរខាងលើ៖

1. តុលាការទទួលបណ្តឹងភាគីម្ខាងឲ្យចាត់ការវិវាទតាមផ្លូវតុលាការ
2. ភាគីម្ខាងទៀត មិនបានដាក់ចំពោះមុខតុលាការនូវបណ្តឹងសុំបញ្ជូនវិវាទទៅដោះស្រាយនៅមជ្ឈត្តការវិញ

ក្នុងករណីអត្ថបទណ៍រតុនរ៉ូស ដែលមានករណីអង្គហេតុទាំងពីរបានលើ៖

1. តុលាការទទួលបណ្តឹងភាគីម្ខាងឲ្យចាត់ការវិវាទតាមផ្លូវតុលាការ
2. មានកិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើមជ្ឈត្តការ

តុលាការបានចាត់ការស្របច្បាប់ករណីនៅសិក្ខាសាលា ដោយសារភាគីមិនបានប្តឹងយោងមាត្រា៨(១) នៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មឆ្នាំ២០០៦ ដែលតម្រូវជាចាំបាច់ឲ្យភាគីប្តឹងតាមពេលកំណត់ ហើយបញ្ញត្តិដាច់ខាតនៃមាត្រានេះមិនផ្តល់ឆន្ទានុសិទ្ធិឲ្យតុលាការអាចបញ្ជូនមកមជ្ឈត្តការដោយខ្លួនឯងទៀត។ ករណីអត្ថបទណ៍រតុនរ៉ូស តុលាការក៏បានចាត់ការស្របច្បាប់ដែរ បើតុលាការសម្រេចថា កម្មវត្ថុដែលប្តឹងមកតុលាការស្ថិតក្រៅវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀង ឬថាកិច្ចព្រមព្រៀងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ មិនអាចប្រតិបត្តិ ឬមិនមានលទ្ធភាព ក្នុងការអនុវត្តទៅបាន។[10]

ច្បាប់ដែលយកមកអនុវត្ត

ដោយសារគោលដៅនៃមជ្ឈត្តការ ដូចជា ភាពរំពឹងទុកជាមុនបាន និង លទ្ធផលចុងក្រោយជៀសវាងការតវ៉ា យើងឃើញមានយុត្តិសាស្ត្រជាទូទៅ បានបកស្រាយមាត្រាពាក់ព័ន្ធយុត្តាធិការតុលាការន័យចង្អៀត តែមិនមែនមានន័យថា គ្មានសោះនោះទេ។ ខាងក្រោមនេះខ្ញុំនឹងលើកឡើងតែយុត្តិសាស្ត្រមួយចំនួនទាក់ទងលក្ខខណ្ឌខាងលើ ដែលតុលាការមិនបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ។

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មឆ្នាំ២០០៦ របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាទទួលឥទ្ធិពលស្ទើរទាំងស្រុងពី ច្បាប់មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិឆ្នាំ១៩៨៦ ជាពិសេសគឺមាត្រា៨

---

[10] ចំពោះទំនាក់ទំនងលក្ខខណ្ឌទី៣និងទី៤ត្រូវមានទន្ទឹមគ្នា សូមអាន UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៤៣ កឋាខណ្ឌ២៨

(១) ដែលយកមកអនុវត្តក្នុងអត្ថបទនេះដូចគ្នាបេះបិត។ ការអនុវត្តមាត្រានេះ គឺស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃបណ្តាច្បាប់ពាក់ព័ន្ធដែលមានសុពលភាពនៅកម្ពុជាមាន មាត្រា៦ និង៧នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុម័ត និងអនុសញ្ញាអង្គការសហប្រជាជាតិស្តីពីការទទួលស្គាល់ និងអនុវត្តសេចក្តីបង្គាប់មជ្ឈត្តការអន្តរជាតិឆ្នាំ២០០១ ក៏មានសុពលភាព នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា មាត្រា៣៥៣នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៦ អនុក្រឹត្យស្តីការការការរៀបចំនិងប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មឆ្នាំ២០០៩។ អាស្រ័យហេតុនេះ បញ្ញត្តិ និងយុត្តិសាស្ត្រដែលមានលក្ខណៈ និងសុពលភាពដូចគ្នានៅបណ្តាប្រទេសផ្សេងៗ បានលើកយកពិភាក្សាទីនេះផងដែរ។[11]

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

មាត្រា ៨ កិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ និងបណ្តឹងទាក់ទងកម្មវត្ថុចំពោះមុខតុលាការមាត្រា ៨(១) តុលាការចំពោះមុខខ្លួន មានបណ្តឹងអំពីបញ្ហាដែលជាកម្មវត្ថុកិច្ចព្រៀមព្រៀងមជ្ឈត្តការករណីមានភាគីមួយបានប្តឹងសុំបញ្ជូនមិនយឺតជាងពេលគាត់ដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានកម្មវត្ថុនៃវិវាទ បញ្ជូនបណ្តាភាគីទៅមជ្ឈត្តការ លើកលែងតែតុលាការសម្រេចថា កិច្ចព្រមព្រៀងនោះចាត់ទុកជាមោឃៈ មិនអាចប្រតិបត្តិ ឬមិនមានលទ្ធភាព ក្នុងការអនុវត្តទៅបាន។

ការវិភាគបញ្ហា

តាមការអានអក្សរសាស្ត្រអត្ថបទ មាត្រា៨(១)មានន័យថា តុលាការ ត្រូវបញ្ជូនភាគីទៅខាងមជ្ឈត្តកម្ម ក្នុងលក្ខខណ្ឌទាំងបួនបានកើតឡើង ហើយមិនត្រូវបញ្ជូនទេ បើខ្វះលក្ខខណ្ឌណាមួយ។

ភាគីម្ខាងបានប្តឹងមកតុលាការ

1. ភាគីម្ខាងបានប្តឹងសុំបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ មិនយឺតយ៉ាវជាងពេលដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានពីកម្មវត្ថុនៃវិវាទ
2. កម្មវត្ថុដែលប្តឹងតុលាការ ជាកម្មវត្ថុស្ថិតក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម និង

[11] "Introductory Guide: Commericial Arbitration in Cambodia," *Bun & Associates Publication Series,* Phnom Penh: Bun & Associates, 2014, pp.1-11; Alex Larkin & Ly Sambo, "Recent Developments in Commercial Arbitration in Cambodia," *Asian Dispute Review,* Hong Kong: HKIAC, January 2015, pp. 12-15; Darwin Hem & Bo Chankoulika, "Commericial Arbitration in Cambodia," *BNG Legal Newsletter,* Phnom Penh: BNG Legal, February 2017, pp.1-3

3. តុលាការសម្រេចចាត់ទុកកិច្ចព្រៀមព្រៀងថា មិនមានមោឃភាព អាចប្រតិបត្តិ ឬមានលទ្ធភាពក្នុងការអនុវត្តទៅបាន[12]

អ្នកច្បាប់ជាទូទៅ បានចាត់ទុកមាត្រា៨-១ ជាវិធានដាច់ខាត បានន័យថា តុលាការដាច់ខាត ឬគ្មានឆន្ទានុសិទ្ធិទេ ត្រូវតែបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ បើលក្ខណខណ្ឌ*ទាំងបួន* បានបំពេញ។ យុត្តិសាស្ត្របានចង្អុលថា បើខ្វះលក្ខខណ្ឌណាមួយតុលាការគ្មានកាតព្វកិច្ចបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ។

អំពីអង្គហេតុនៅសិក្ខាសាលា

យើងឃើញថា អង្គហេតុដែលបានលើកឡើងនៅសិក្ខាសាលានោះ មិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌទី២ទេ ពោលគឺ តាម៨(១) ករណី មាន ខ ព្រមព្រៀងធ្វើមជ្ឈត្តការរួចហើយក៏ដោយ ក៏ភាគីណាមួយ ត្រូវប្តឹងចំពោះមុខតុលាការសុំបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការតែមិនបានភាគីណាបានប្តឹងនោះទេ។

យោងតាមការអត្ថាធិប្បាយយុត្តិសាស្ត្រមាត្រា៨ របស់គណៈកម្មាធិការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ តុលាការមិនអាចចេញដីកាបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការបានទេ បើតុលាការមិនបានទទួលបណ្តឹងសុំបញ្ជូន។[13] តាមខ្លឹមសារឯកសារ*ការងាររៀបចំ* មាត្រា៨ និងការអធិប្បាយរបស់គណៈកម្មាធិការ លក្ខខណ្ឌដាច់ខាតនៃមាត្រានេះ តម្រូវឲ្យតុលាការត្រូវតែ ពោលគឺគ្មានឆន្ទានុសិទ្ធិទេ ត្រូវតែបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ បើបានបំពេញគ្រប់លក្ខខណ្ឌ ផ្ទុយមកវិញ ក៏គ្មានឆន្ទានុសិទ្ធិបញ្ជូនបណ្តឹងមកមជ្ឈត្តការវិញដែរ មិនមានបណ្តឹងសុំបញ្ជូន។[14]

តុលាការជាន់ខ្ពស់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃប្រទេសក្រូអាត នៅថ្ងៃទី២៩ខែមេសាឆ្នាំ២០០១ បានសម្រេចក្នុងសំណុំរឿងលេខ Pz-5168/01 ថា បណ្តាភាគីក្នុងវិវាទចំពោះមុខតុលាការ អាចនឹងលះបង់នូវកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការផងដែរ តាមរយៈទង្វើរបស់ពួកគេ ពោលគឺទីមួយ

[12] ចំពោះទំនាក់ទំនងលក្ខខណ្ឌទី៣និងទី៤ត្រូវមានទន្ទឹមគ្នា សូមអាន UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៤៣ កឋាខណ្ឌ២៨

[13] UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៣៤កឋាខណ្ឌលេខ៤

[14] ឯកសារលេខ A/CN.9/264 សេចក្តីអត្ថាធិប្បាយវិភាគលើអត្ថបទព្រាងនៃច្បាប់គម្រូមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ មាត្រា៨ កឋាខណ្ឌ៣ មាននៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/uncitral/en/commission/sessions/18th.html ។ NCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៣កឋាខណ្ឌ៧និង៨

ដើមបណ្តឹងបានដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានទាមទារមកតុលាការ (មិនបានប្តឹងពីមជ្ឈត្តការ) ហើយទីពីរ ចុងចម្លើយបានចូលក្នុងដំណាក់កាលតវ៉ាពីកម្មវត្ថុនៃវិវាទ មិនបានបដិសេធយុត្តាធិការពីដំបូងលុះដល់ពេលឧទ្ធរណ៍ទើបលើកពីបញ្ហាមជ្ឈត្តការ។ ក្នុងករណីនេះ តុលាការបន្តថា តុលាការអាចទទួលការតវ៉ាពីមជ្ឈត្តការ បានលុះត្រាតែចុងចម្លើយបានលើកឡើងបញ្ហានេះយ៉ាងយូរបំផុតត្រឹមនីតិវិធីត្រៀម ឬក្នុងសវនាការ មុនចូលដល់ការតវ៉ាអំពីកម្មវត្ថុនៃវិវាទ។ តុលាការដដែលបានចេញសេចក្តីសម្រេចដូចគ្នាឈរលើមូលហេតុដូចគ្នា យ៉ាងហោចណាស់ក្នុងសំណុំរឿងពីរទៀត ឆ្នាំ២០០៤និង២០០៧។[15]

តុលាការហុងកុងតំបន់រដ្ឋបាលពិសេសរបស់ប្រទេសចិននៅថ្ងៃទី៣ខែមករាឆ្នាំ២០០៤ បានសម្រេចលក្ខណៈដូចខាងលើដែរ ក្នុងសំណុំរឿង Kolinker Industrial Equipment Ltd. ទល់នឹង Longhill Industries Ltd. & another។ តុលាការនេះ បានអនុលោមតាមច្បាប់មជ្ឈត្តការរបស់ខ្លួនដែលបញ្ញត្តិដូចមាត្រា៨ នៃច្បាប់មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់គណៈកម្មាធិការច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ហើយដោយភាគីខកខានមិនបានប្តឹងសុំបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ មិនមានអ្វីហាមមិនឲ្យតុលាការបន្តកិច្ចចេញសាលក្រមនោះទេ។[16]

សាលាឧទ្ធរណ៍ប្រីធីសកូឡុមបៀ នៃប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី២៣ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៩៨ ក្នុងសំណុំរឿង Nutrasweet Kelco Co. ទល់នឹង Royal-Sweet International Technologies Ltd. Partnership បានបដិសេធចុងចម្លើយដែលសុំបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ ដោយសារទោះជាមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ ចុងចម្លើយបានដាក់សេចក្តីសន្និដ្ឋានមុនការសុំបញ្ជូនរួចទៅហើយ ដូចនេះ យោងមាត្រា៨ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ភាគីនេះបានបាត់បង់សិទ្ធិក្នុងការយោងទៅលើ ខ នៃមជ្ឈត្តការទៀតហើយ។[17]

---

[15]CLOUT Case 657 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/hrv/clout_case_657_leg-1904.html

CLOUT Case 1071 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/hrv/clout_case_1071_leg-2609.html

[16]សាលក្រមថ្ងៃទី៣ខែមិថុនាឆ្នាំ២០០៤ សំណុំរឿងលេខ DCCJ005052/2002 ភាគី Kolinker Industrial Equipment Ltd. ទល់នឹង Longhill Industries Ltd. & another នៅគេហទំព័រ https://www.hongkongcaselaw.com/kolinker-industrial-equipment-ltd-v-longhill-industries-ltd-another/

[17] CLOUT Case 352 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_355_leg-1579.html

តុលាការជាន់ខ្ពស់ អនថារីយ៉ូ នៃប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី៨ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០២ បានសម្រេចដូចគ្នាដែរនៅក្នុងសំណុំរឿង United Laboratories, Inc. ទល់នឹង Abraham។ ចុងចម្លើយតវ៉ាមិនឲ្យតុលាការនេះបំពេញកិច្ចរបស់ខ្លួនទេ ដោយហេតុថា មានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការរវាងភាគី។ ភាគីបានតទល់គ្នានៅចំពោះមុខតុលាការរដ្ឋអ៊ីលីណយ តែមិនបានលើកឡើងពីកិច្ចព្រមព្រៀងនេះទេ ហើយចុងចម្លើយនេះ អវត្តមានចំពោះមុខតុលាការអ៊ីលីណយទៀតផង រហូតដល់មានសាលក្រមកំបាំងមុខ។ តុលាការអនថារីយ៉ូសម្រេចថា មាត្រា៨ នៃច្បាប់មជ្ឈត្ត-ការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិដែលមានសុពលភាពនៅអនថារីយ៉ូ មិនបានផ្តល់កាតព្វកិច្ច ឬអំណាចឲ្យតុលាការ បញ្ជូនភាគីទៅមជ្ឈត្តការទេ ករណីភាគីណាមួយមិនបានស្នើទេនោះ។[18]

ហេតុផលខាងលើនេះ បង្ហាញថាលក្ខខណ្ឌទី២ មិនបានបំពេញទេ ដោយសារភាគីខកខានតវ៉ា ឬតវ៉ាមិនទាន់ពេលវេលា។ មានន័យថា ដូចករណីនៅសិក្ខសាលា តុលាការមិនបានរំលោភលើនីតិវិធី ឬបញ្ញត្តិច្បាប់ទេ ពីព្រោះច្បាប់អនុញ្ញាតឲ្យតុលាការបន្តកិច្ចខ្លួន កាលណាមានលក្ខខណ្ឌណាមួយមិនបានបំពេញ។

អំពីអង្គហេតុក្នុងអត្ថបទណ័រតុនរ៉ូស ហ្វុលប្រៃថ៍

ម្យ៉ាងវិញទៀត អត្ថបទ ន័រតុន រ៉ូស ហ្វុប្រៃយ៍ មិនបានបញ្ជាក់ថាមានអង្គហេតុភាគីបានប្តឹង ឬអត់ទេ តែទោះជាភាគីបានប្តឹងបំពេញលក្ខខណ្ឌទី២ ហើយមានកិច្ចព្រមព្រៀងដូចក្នុងអង្គហេតុទី៣ក៏ដោយ តែបើតុលាការសម្រេចថាកិច្ចព្រមព្រៀងនោះមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌទី៣ ឬទី៤ខាងលើនេះ តុលាការក៏នៅតែមិនបានរំលោភច្បាប់ទេ ក្នុងការបន្តចាត់ការដោះស្រាយវិវាទដោយមិនបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការនោះ។ លក្ខខណ្ឌនេះ បានបកស្រាយ និងយោងយុត្តិសាស្ត្រយ៉ាងច្រើន នៅក្នុងការអត្ថាធិប្បាយយុត្តិសាស្ត្រមាត្រា ៨ របស់គណៈកម្មាធិការច្បាប់ពាណិជ្ជ-កម្មអន្តរជាតិនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ និងប្រភពផ្សេងៗ។[19]

<u>លក្ខខណ្ឌទី៣មិនបានបំពេញ៖ កម្មវត្ថុប្តឹងមកតុលាការស្ថិតនៅក្រៅវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ</u>[20]

---

[18] CLOUT Case 1071 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_508_leg-.1733html

[19] UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration ទំព័រ៣៧ដល់៤៣។ Margaret L. Moses, "The Principles and Practices of International Commercial Arbitration," New York: Cambridge University Press, 2012, pp. 205-229

[20] សូមអានសំណុំរឿងទាំងឡាយដែលបានយោងនៅជើងទំព័រលេខ១៩៧ ទំព័រ៤៣ កឋាខណ្ឌ២៨ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration

តុលាការយុត្តិធម៌អនថារីយ៉ូ ប្រទេសកាណាដា កាលពីថ្ងៃទី១០ ខែវិច្ឆិកាឆ្នាំ១៩៩៤ ក្នុងសំណុំរឿង T1T2 Limited Partnership ទល់នឹង Canada បានបដិសេធមិនបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ ក្នុងករណីទោះជាចុងចម្លើយបានប្ដឹងបញ្ជូន ហើយមានវត្តមាន ខ មជ្ឈត្តការ តែដោយសារបញ្ហាដែលដើមបណ្ដឹងទាមទារឲ្យដោះស្រាយ "ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាច្បាប់" ដែលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះបានចែងលើកលែង។[21]

សាលាឧទ្ធរណ៍ប្រីធីសកូឡុមប៉ៀ នៃប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី១៨ខែតុលាឆ្នាំ១៩៩៥ ក្នុងសំណុំរឿង Traff ទល់នឹង Evancic et al បានសម្រេចមិនបញ្ជូនវិវាទលើកម្មវត្ថុ ការលួចបន្លំទៅមជ្ឈត្តការទេ ក្នុងការណីមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការមានចុងចម្លើយបានប្ដឹងសុំបញ្ជូនពីរកម្មវត្ថុគឺ ការលួចបន្លំ និងគណនេយ្យដែលចុងម្លើយយល់ថា សុទ្ធតែជាកម្មវត្ថុនៃកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ។ តុលាការមិនយល់ស្របជាមួយចុងចម្លើយលើ ការលួចបន្លំ ដោយឈរលើមូលដ្ឋានថា មាត្រា៨(១) នៃច្បាប់មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ការលួចបន្លំមិនមែនជាកម្មវត្ថុនៃមជ្ឈត្តការទេ ដោយសារធាតុរបស់វាមិនអាចចុះកិច្ចសន្យាស្របច្បាប់បាននោះទេ ហើយសម្រេចថា ការទាមទារក្នុងបណ្ដឹងនោះមិនស្ថិតក្នុងក្របខណ្ឌសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យានោះ ឡើយ។[22]

សាលាឧទ្ធរណ៍អនថារីយ៉ូ ប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី២៣ខែធ្នូឆ្នាំ២០០៨ ក្នុងសំណុំរឿង Patel ទល់នឹង Kanbay International Inc. បានសម្រេចថា ការទាមទាររបស់ដើមបណ្ដឹងពាក់ព័ន្ធនឹងការបញ្ឈប់ពីតួនាទី មិនមានលក្ខណៈជាបញ្ហាពាណិជ្ជកម្មសមរម្យនឹងអនុវត្តច្បាប់មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនោះទេ។ ដូចមុនៗ សាលាឧទ្ធរណ៍បានទទួលស្គាល់ថាបញ្ហាយុត្តាធិការជាធម្មតាគួរតែបញ្ជូនទៅខាងមជ្ឈត្តការជាមុន ទោះជាយ៉ាងណា បានសម្រេចថា ករណីវិវាទ បានបង្ហាញច្បាស់ក្រឡែតថាមិននៅក្នុងក្របខណ្ឌកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការជាក់លាក់នោះទេ សាលាឧទ្ធរណ៍គួរតែសម្រេចភ្លាមៗទៅតាមហ្នឹងដែរ។[23]

តុលាការកំពូល ប្រីចីសកូឡុមប៉ៀ នៃប្រទេសកាណាដា កាលពីថ្ងៃទី២៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៩៨ ក្នុងសំណុំរឿង ODC Exhibit Systems Ltd. ទល់នឹង Lee, Expand International et al.

---

[21] CLOUT Case 355 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_355_leg-1579.html

[22] CLOUT Case 350 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_355_leg-1579.html

[23] CLOUT Case 1048 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_1048_leg-.2766html

បានសម្រេចមិនបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ ដោយសារអំពើអនីត្យានុគោលមិនអាចជាកម្មវត្ថុនៃកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្មបានទេ ដែលជាលក្ខខណ្ឌត្រូវបំពេញមុននឹងបញ្ជូនទៅបាន។[24]

<u>លក្ខខណ្ឌទី៤មិនបានបំពេញ៖ តុលាការសម្រេចចាត់ទុកកិច្ចព្រៀមព្រៀងជាមោឃៈ មិនអាចប្រតិបត្តិ ឬមិនមានលទ្ធភាព ក្នុងការអនុវត្តទៅបាន</u>[25]

តុលាការឧទ្ធរណ៍ចុងក្រោយ នៃតំបន់រដ្ឋបាលពិសេសហុងកុង ប្រទេសចិន កាលពីថ្ងៃទី២៨ ខែមេសាឆ្នាំ២០០៨ នៅក្នុងសំណុំរឿង Paquito Lima Buton ទល់នឹង Rainbow Joy Shipping Ltd. Inc. ត្រូវសម្រេចថា តើទាមទាររបស់ដើមបណ្តឹងត្រូវចាត់ការនៅតុលាការស្រុករបស់ហុងកុង ឬបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ យោងមាត្រា៨របស់ច្បាប់មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ក្រោយពីតុលាការស្រុកបានសម្រេចរួចហើយថា មានខមជ្ឈត្តការក្នុងកិច្ចសន្យាការងារ។ តុលាការឧទ្ធរណ៍ចុងក្រោយនេះ បានសម្រេចថា បញ្ញត្តិដាច់ខាតរបស់មាត្រា៨(១) មិនអាចប្រតិបត្តិទៅបានទេ កាលណាមានច្បាប់ផ្សេងដកសុពលភាពវា ចំពោះបញ្ហាវិវាទ ហើយថា ច្បាប់ស្តីពីសំណងកម្មករនិយោជិតត្រង់ផ្នែក១៨(១) បានប្រគល់សមត្ថកិច្ចផ្តាច់មុខទៅឲ្យតុលាការស្រុករបស់ហុងកុង ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាសំណងកម្មករនិយោជិតទាំងអស់ លើកលែងតែមានករណីចែងច្បាស់លាស់ថាបានលើកលែង។[26]

តុលាការកំពូល ប្រ៊ីធីសកូឡុមបៀ នៃប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី៩ខែតុលាឆ្នាំ២០០៩ ក្នុងសំណុំរឿង H & H Marine Engine Service Ltd. v. Volvo Penta of the Americas Inc. បានសម្រេចមិនបញ្ជូនវិវាទទៅមជ្ឈត្តការ ដោយសារភាគីមិនបានចុះកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តការពិតប្រាកដ ផ្អែកលើការបង្ហាញជាដំបូងពីភស្តុតាងឯកសារដែលបានដាក់។ នៅចំពោះមុខតុលាការកំពូលនេះ ដើមបណ្តឹងបដិសេធការបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ ចំណែកឯចុងចម្លើយសុំបញ្ជូនទៅ។ ចុងចម្លើយតវ៉ាថា បញ្ហាអត្ថិភាពរបស់កិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តការជាអាទិភាពរបស់វេទិការមជ្ឈត្តកម្ម ប៉ុន្តែតុលាការកំពូលប្រ៊ីធីសកូឡុមបៀ បានលើកយុត្តិសាស្ត្រនៃតុលាការកំពូលកាណាដា ថាគោលការណ៍យុត្តាធិការស្វយ័តនោះ គឺវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានអាទិភាពសម្រេចលើការជំទាស់

---

[24] CLOUT Case 65 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_65_leg-1166.html

[25] សូមអានសំណុំរឿងទាំងឡាយដែលបានយោងនៅជើងទំព័រលេខ១៥៩ដល់១៩៦ ពីទំព័រ៣៨ដល់៤៨ ទំព័រ៤៣ UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration

[26] CLOUT Case 1073 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/hkg/clout_case_1073_leg-2735.html

យុត្តាធិការរបស់ខ្លួនជាមុនមែន ប៉ុន្តែមិនមែនក្នុងករណីដែលការជំទាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាច្បាប់ ឬបញ្ហាច្បាប់លាយឡំ បញ្ហាអង្គហេតុដែលត្រូវការ*ត្រឹមតែ*ការពិចារណាលើភស្តុតាងបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះនោះទេ។[27]

សាលាឧទ្ធរណ៍អនថារីយ៉ូ ប្រទេសកាណាដា នៅថ្ងៃទី២៩ខែមេសាឆ្នាំ២០០៩ ក្នុងសំណុំរឿង Jean Estate ទល់នឹង Wires Jolley LLP បានទទួលស្គាល់ថា ជាធម្មតាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចាត់ការជាមុនចំពោះបណ្តឹងជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន តែមានករណីលើកលែងតុលាការអាចចាត់ការភ្លាមៗនៅពេលដែលបណ្តឹងជំទាស់នោះពាក់ព័ន្ធ*តែនឹង*បញ្ហាច្បាប់ យោងតាមយុត្តិសាស្ត្រតុលាការកំពូលកាណាដា។ ឈរលើមូលហេតុនៃការសម្រេចផ្នែកច្បាប់នេះ សាលាឧទ្ធរណ៍នេះ បានសម្រេចថា វេទិកាមជ្ឈត្តការអាចដោះស្រាយចំពោះវិវាទនៃកិច្ចព្រមព្រៀងបង់ថ្លៃសេវាយថាហេតុបាន ប៉ុន្តែកាលណាមានបណ្តឹងមកតុលាការ តុលាការមានសមត្ថកិច្ចផ្តាច់មុខ យោងច្បាប់ជាធរមាន ត្រូវកំណត់ថា តើថ្លៃសេវានោះ សមរម្យ ឬយ៉ាងណា ហើយកិច្ចព្រមព្រៀងនោះត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ ដោយសារភាគីមិនអាចចុះកិច្ចសន្យាគេចពីការពារ ឬអានុភាពរបស់ច្បាប់បានឡើយ។[28]

ដោយហេតុផលខាងលើនេះ ករណីមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការក៏ដោយ តុលាការនៅចាត់ការកិច្ចរបស់ខ្លួន ដោយស្របច្បាប់ កាលណាលក្ខខណ្ឌណាមួយមិនបានបំពេញ ដូចជាភាគីមិនបានប្តឹងបញ្ជូនទៅមជ្ឈត្តការ(លក្ខខណ្ឌទី២) ឬកម្មវត្ថុប្តឹងមកតុលាការមិនស្ថិតក្នុងវិសាលភាពកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការ (លក្ខខណ្ឌទី៣) ឬកិច្ចព្រមព្រៀងដែលភាគីអះអាងនោះត្រូវបានចាត់ទុកជាមោឃៈ ឬមិនអាចប្រតិបត្តិបាន ឬមិនមានលទ្ធភាព ក្នុងអនុវត្តទៅបាន (លក្ខខណ្ឌទី៤)។

៤. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ជាសរុប សំអាងហេតុរៀបរាប់ខាងលើ បញ្ជាក់ថា តុលាការមិនប្រាកដថា បានប្រព្រឹត្តខុសគោលការណ៍ ឬច្បាប់ទេ បើគ្រាន់តែយោងលើអង្គហេតុដូចនៅក្នុងសិក្ខាសាលានិងនៅក្នុង

---

[27] CLOUT Case 1011 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_1011_leg-2763.html

[28] CLOUT Case 1044 នៅគេហទំព័រ http://www.uncitral.org/clout/clout/data/can/clout_case_1048_leg-.2766html សេចក្តីសម្រង់ និងសាលដីកាទាំងស្រុងត្រង់ឋាខណ្ឌ៧និង២២

អត្ថបទន័រតុនរ៉ូសហ្វុលប្រែថ៍ ពោលគឺគ្រាន់តែដឹងថា នៅចំពោះមុខតុលាការភាគីមិនបានប្តឹងបញ្ជូន ឬមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មនោះ។

អត្ថបទនេះ ក៏បានបង្ហាញផងដែរ នូវសមត្ថកិច្ចរបស់ចៅក្រម ព្រមទាំងសិទ្ធិរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលជាពាណិជ្ជករ នៅក្នុងការវិវឌ្ឍន៍មជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មក៏ដូចជាបណ្តាបញ្ញត្តិដែលពាក់ព័ន្ធរួម។